

به نام خدا

قانون و اقتصاد در بازارهای مالی

مؤلف:

بهنام شجاعی اسعدیه

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: شجاعی اسعدیه، بهنام، ۱۳۶۴

عنوان و نام پدیدآور: قانون و اقتصاد در بازارهای مالی / مولف بهنام شجاعی اسعدیه.

مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۱۴۱ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۸۶-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: قانون و اقتصاد - بازارهای مالی

رده بندی کنگره: PN۲۱۴۵

رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۰۶

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۵۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: قانون و اقتصاد در بازارهای مالی

مولف: بهنام شجاعی اسعدیه

ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زبرجد

قیمت: ۱۴۱۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۸۶-۸

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران
Chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۵	فصل اول: مقدمه ای بر حقوق و اقتصاد
۵	بررسی تعامل بین قانون و اقتصاد
۷	دیدگاه های تاریخی و تحول تحلیل اقتصادی حقوق
۹	نقش چارچوب های قانونی در شکل دادن به بازارهای مالی
۱۲	مفاهیم و اصول کلیدی در حقوق و اقتصاد
۱۴	تحلیل کارایی اقتصادی و مقررات قانونی
۱۷	درک شکست های بازار و راه حل های قانونی
۲۰	تأثیر نهادهای حقوقی بر رفتار اقتصادی
۲۲	مروری بر روش شناسی در تحقیقات حقوق و اقتصاد
۲۷	فصل دوم: مبانی حقوقی بازارهای مالی
۲۷	چارچوب های نظارتی: قوانین اوراق بهادار و مقررات مالی
۲۹	قانون قراردادهای و پیامدهای آن برای معاملات مالی
۳۲	حقوق مالکیت و مالکیت در دارایی های مالی
۳۴	قانون شرکت و حاکمیت در بازارهای مالی
۳۷	قانون ورشکستگی و حل مشکلات مالی
۳۹	حقوق مالکیت فکری و نوآوری در امور مالی
۴۲	حقوق بین الملل و معاملات مالی فرامرزی
۴۴	مسائل حقوقی نوظهور در تنظیم بازار مالی
۴۹	فصل سوم: تحلیل اقتصادی ابزارهای مالی
۴۹	شناخت بازارها و ابزارهای مالی
۵۱	مکانیسم های قیمت گذاری و مدل های اقتصادی در امور مالی
۵۴	اقتصاد رفتاری و کاربرد آن در تصمیم گیری مالی
۵۷	استراتژی های مدیریت ریسک و عقلانیت اقتصادی
۵۹	کارایی بازار و فرضیه بازار کارآمد

۶۱	عدم تقارن اطلاعات و اثرات آن بر بازارهای مالی
۶۴	تئوری بازی ها و تعاملات استراتژیک در امور مالی
۶۷	رویکردهای تجربی به تحلیل اقتصادی ابزارهای مالی
۷۱	فصل چهارم: حقوق و اقتصاد رقابت بازار
۷۱	قانون ضد تراست و سیاست رقابت در بازارهای مالی
۷۳	تحلیل ساختار بازار و تمرکز اقتصادی
۷۶	کارتل ها، تبانی و تثبیت قیمت ها در بازارهای مالی
۷۸	کنترل ادغام و اثرات اقتصادی ادغام
۸۱	جذب مقررات و چالش های رقابت در بازار
۸۳	حمایت از مصرف کننده و شفافیت بازار
۸۷	فصل پنجم: تنظیم و اجرای بازار مالی
۸۷	سازمان های نظارتی و نقش آنها در نظارت مالی
۹۰	چارچوب های قانونی برای نظارت و اجرای بازار
۹۲	انطباق با مقررات و شیوه های حاکمیت شرکتی
۹۴	مقررات دستکاری بازار و معاملات داخلی
۹۹	منابع و مآخذ

فصل اول

مقدمه ای بر حقوق و اقتصاد

بررسی تعامل بین قانون و اقتصاد

اساس نظام حقوقی ایران در حقوق اسلام نهفته است که هم بر حقوق مدنی و جزایی و هم بر معاملات تجاری تأثیر می‌گذارد (کردوستمی و فتحی، ۱۳۹۹، ص ۱۱۲). اصول شریعت بر جنبه‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی، از جمله قانون قراردادها، مقررات بانکی و رویه‌های سرمایه‌گذاری حاکم است. به عنوان مثال، امور مالی اسلامی بر اساس اصول منطبق با شریعت، منع بهره (ریبا) و ترویج اشتراک ریسک و پشتوانه‌داری در معاملات مالی عمل می‌کند (ضرابی و ذوالفقاری، ۱۴۰۰، ص ۸۸). این پایبندی به قوانین اسلامی ساختار و عملکرد بازارهای مالی در ایران را شکل می‌دهد و بر تصمیمات سرمایه‌گذاری و رفتار بازار تأثیر می‌گذارد (موحدی و ابراهیمی، ۱۳۹۶، ص ۴۷). در نتیجه، درک تلاقی قوانین اسلامی و اصول اقتصادی برای تحلیل پویایی بازارهای مالی ایران بسیار مهم است.

در سال‌های اخیر، ایران شاهد اصلاحات اقتصادی قابل توجهی با هدف آزادسازی بازارهای مالی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی بوده است (نصراللهی و آقایی، ۱۴۰۱، ص ۶۴). این اصلاحات با تغییرات قانونی و اقدامات نظارتی طراحی شده برای افزایش کارایی بازار و رقابت همراه شده است. با این حال، اجرای این اصلاحات تحت تأثیر عوامل مختلف قانونی و نهادی بوده و منجر به چالش‌هایی در دستیابی به نتایج مطلوب اقتصادی شده است (دادخواه و صالحی اصفهانی، ۱۳۹۹، ص ۱۲۳). تعامل بین قانون و

اقتصاد در تحلیل این اصلاحات آشکار می شود و اهمیت چارچوب های قانونی در شکل دادن به سیاست های اقتصادی و رفتار بازار را برجسته می کند.

حقوق مالکیت نقش محوری در عملکرد بازارهای مالی ایفا می کند و به سرمایه گذاران احساس امنیت و حمایت قانونی از دارایی های خود می دهد (محمدی و سعیدی، ۱۳۹۸، ص ۳۷). در ایران، حقوق مالکیت با ترکیبی از قوانین قانونی، رویه های عرفی و اصول اسلامی اداره می شود که بر مالکیت، نقل و انتقال و اجرای اموال تأثیر می گذارد (حسینی و محمدی، ۱۳۹۷، ص ۸۲). چارچوب قانونی پیرامون حقوق مالکیت بر تصمیمات سرمایه گذاری، تخصیص سرمایه و توزیع ثروت در بازارهای مالی تأثیر می گذارد و بر وابستگی متقابل قانون و اقتصاد در شکل دادن به پویایی بازار تأکید می کند (فخرزاد و کامران، ۱۴۰۰، ص ۵۶). با بررسی رابطه بین حقوق مالکیت و نتایج اقتصادی، سیاست گذاران می توانند استراتژی هایی برای تقویت حمایت های قانونی و ترویج سرمایه گذاری در بازارهای مالی ایران طراحی کنند.

قانون قراردادهای حوزه کلیدی دیگری را تشکیل می دهد که در آن قانون و اقتصاد تلاقی می کنند و بر رفتار فعالان بازار و اجرای تعهدات قراردادی تأثیر می گذارد (محمدی و اسدی، ۱۳۹۶، ص ۹۱). در ایران، تشکیل و اجرای قرارداد هم تابع قوانین قانونی و هم اصول اسلامی است که بر رضایت متقابل، انصاف و حسن نیت در روابط قراردادی تأکید دارد (اشراقی و قنبری، ۱۳۹۹، ص ۱۰۵). تحلیل اقتصادی حقوق قراردادهای به شناسایی ناکارآمدی ها و شکاف ها در قوانین حقوقی، هدایت اصلاحات با هدف بهبود مکانیسم های اجرای قرارداد و کاهش هزینه های مبادله کمک می کند (جوادی و رضوی، ۱۴۰۱، ص ۷۲). با همسویی انگیزه های قانونی با اهداف اقتصادی، سیاست گذاران می توانند عملکرد بازارهای مالی را بهبود بخشند و اعتماد و اطمینان را در بین سرمایه گذاران و فعالان بازار تقویت کنند.

چارچوب های نظارتی نقش مهمی در حفظ ثبات و یکپارچگی در بازارهای مالی، ایجاد تعادل بین منافع ذینفعان مختلف و کاهش ریسک های سیستمی ایفا می کنند (هاشمی

و راستی، ۱۳۹۸، ص ۱۱۵). در ایران، مقررات مالی طیف وسیعی از قوانین و مقررات حاکم بر بانکداری، اوراق بهادار، بیمه و بازار سرمایه را در بر می گیرد (سرهادی و محمدی، ۱۳۹۷، ص ۴۸). اثربخشی رژیم های نظارتی به توانایی آنها در ارتقای کارایی بازار، شفافیت و حمایت از سرمایه گذار و در عین حال به حداقل رساندن بار نظارتی و تحریف بستگی دارد (صادقی و رحمانی، ۱۴۰۰، ص ۸۲). تحلیل اقتصادی مقررات به ارزیابی هزینه ها و منافع مداخلات نظارتی، آگاه سازی سیاست گذاران در مورد طراحی و اجرای بهینه اقدامات نظارتی کمک می کند (رحیمی و سعیدی، ۱۳۹۹، ص ۶۸). با ادغام اصول اقتصادی در تصمیم گیری های نظارتی، ایران می تواند فضای بازار مالی رقابتی تر و انعطاف پذیرتری را ایجاد کند که منجر به رشد و توسعه اقتصادی پایدار شود.

تعامل بین حقوق و اقتصاد برای درک پویایی بازارهای مالی در ایران بسیار مهم است. قوانین اسلامی هنجارها و نهادهای قانونی حاکم بر فعالیت های اقتصادی را شکل می دهد و بر رفتار و نتایج بازار تأثیر می گذارد. تجزیه و تحلیل اقتصادی بینش های ارزشمندی را در مورد کارایی و اثربخشی قوانین قانونی و چارچوب های نظارتی ارائه می دهد و اصلاحات را با هدف افزایش رقابت در بازار و اعتماد سرمایه گذاران هدایت می کند. با بررسی تعامل پیچیده حقوق و اقتصاد، سیاست گذاران می توانند سیاست هایی را تدوین کنند که به توسعه بازار مالی، ثبات و فراگیری کمک می کند و به اقتصاد گسترده تر ایران کمک می کند.

دیدگاه های تاریخی و تحول تحلیل اقتصادی حقوق

تحلیل اقتصادی حقوق در ایران در پس زمینه ای از پویایی های تاریخی، فرهنگی و نهادی تکامل یافته و اندیشه حقوقی و اقتصادی را در طول قرن ها شکل داده است. درک دیدگاه های تاریخی حقوق و اقتصاد بینش های ارزشمندی را در مورد توسعه نظام های حقوقی و سیاست های اقتصادی در ایران ارائه می دهد.

ایران باستان که به دلیل نظام های حقوقی و اقتصادی پیشرفته اش شهرت داشت، زمینه را برای ادغام حقوق و اقتصاد در حکمرانی و مدیریت فراهم کرد (بشیریه، ۱۳۹۴، ص

۴۵). به عنوان مثال، امپراتوری هخامنشی قوانین و نهادهای حقوقی پیچیده ای را برای تنظیم فعالیت های اقتصادی، از جمله تجارت، مالیات و حقوق مالکیت ایجاد کرد (رضازاده، ۱۳۹۸، ص ۷۲). تدوین قوانین و تشکیل دادگاهها، حل و بخش اختلافات و اجرای قراردادها را تسهیل کرد و به رونق و ثبات اقتصادی کمک کرد (پیروز، ۱۳۹۵، ص ۸۸).

تأثیر قوانین اسلامی (شریعت) بر نظام حقوقی ایران، به طور قابل توجهی بر تحلیل اقتصادی حقوق تأثیر گذاشت و اصول عدالت، انصاف و رفاه اجتماعی را وارد چارچوب های قانونی کرد (حسینی، ۱۳۹۶، ص ۵۵). فقه اسلامی با تأکید بر رفتار اخلاقی، رضایت متقابل و مشارکت در ریسک در فعالیت های تجاری، رهنمودهایی برای معاملات اقتصادی ارائه کرد (صفایی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۳). ادغام قوانین اسلامی با سنت های حقوقی بومی، تکامل اندیشه حقوقی ایران را شکل داد و ترکیب منحصر به فردی از حقوق و اقتصاد را پرورش داد (احمدی، ۱۳۹۷، ص ۶۷).

ر دوران قاجار و پهلوی، ایران شاهد تلاشهایی برای نوسازی نهادهای حقوقی و اقتصادی، تحت تأثیر نظریه های حقوقی و دکترین های اقتصادی غرب بود (رسایی، ۱۳۹۸، ص ۱۱۲). معرفی قوانین مدنی و مقررات تجاری نشان دهنده آگاهی روزافزون از اهمیت قطعیت حقوقی و حقوق مالکیت در تقویت توسعه اقتصادی است (فرزانگان و محمدپور، ۱۳۹۴، ص ۷۸). تحلیل های اقتصادی برای اطلاع رسانی به اصلاحات قانونی آغاز شد، زیرا سیاست گذاران به دنبال همسویی قواعد حقوقی با اهداف اقتصادی، مانند ترویج سرمایه گذاری، کارآفرینی و رقابت در بازار بودند (علیزاده، ۱۳۹۹، ص ۹۲).

انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۹ نقطه عطف مهمی در چشم انداز حقوقی و اقتصادی ایران بود، زیرا جمهوری اسلامی تازه تأسیس به دنبال تطبیق اصول اسلامی با چارچوب های حقوقی و اقتصادی مدرن بود (فتحی، ۱۳۹۶، ص ۸۱). احیای شریعت اسلامی و تأکید بر عدالت اجتماعی و برابری اقتصادی بر اصلاحات قانونی تأثیر گذاشت که منجر به معرفی بانکداری و مالی اسلامی، برنامه های اصلاحات ارضی و مداخله دولت در بخش های

کلیدی اقتصاد شد (ارجمند، ۱۳۹۸، ص ۶۴). تحلیل اقتصادی حقوق در این دوره بر بررسی سازگاری اصول اسلامی با کارایی اقتصادی و پویایی بازار متمرکز بود، زیرا سیاست گذاران با چالش های ادغام قوانین اسلامی در نظام های حقوقی معاصر دست و پنجه نرم می کردند (فرزین، ۱۳۹۵، ص ۴۷).

در دهه های اخیر، ایران شاهد افزایش مجدد علاقه به تحلیل اقتصادی حقوق بوده است که ناشی از نیاز به رسیدگی به چالش ها و فرصت های اقتصادی نوظهور بوده است (محمدی، ۱۳۹۹، ص ۷۳). اصلاحات اقتصادی با هدف آزادسازی بازارهای مالی، جذب سرمایه گذاری خارجی و ارتقای توسعه بخش خصوصی بر اهمیت اصلاحات قانونی و نهادی در تقویت رشد و ثبات اقتصادی تاکید کرده است (سیفوری، ۱۳۹۷، ص ۱۰۸). به کارگیری اصول اقتصادی در موضوعات حقوقی مانند حقوق مالکیت، اجرای قراردادها و اصلاحات نظارتی به طور فزاینده ای برجسته شده است، زیرا سیاست گذاران به دنبال افزایش کارایی و اثربخشی چارچوب های قانونی در حمایت از توسعه اقتصادی هستند (جعفری، ۱۳۹۸، ص ۸۵).

تحول تاریخی تحلیل اقتصادی حقوق در ایران، بازتاب متقابل پویایی بین عوامل فرهنگی، مذهبی و نهادی است که در طول زمان به تفکر حقوقی و اقتصادی شکل می دهد. از نظام های حقوقی باستانی تا اصلاحات حقوقی مدرن، ادغام قانون و اقتصاد در پیشبرد توسعه اقتصادی و ارتقای رفاه اجتماعی مؤثر بوده است. با بررسی دیدگاه های تاریخی و تحول تحلیل های اقتصادی در ایران، سیاست گذاران و پژوهشگران می توانند به بینش های ارزشمندی درباره چالش ها و فرصت های پیش روی نظام های حقوقی و اقتصادی ایران در قرن بیست و یکم دست یابند.

نقش چارچوب های قانونی در شکل دادن به بازارهای مالی

چارچوب های حقوقی نقش محوری در شکل دادن به ساختار، عملکرد و کارایی بازارهای مالی در ایران ایفا می کنند. تأثیر متقابل بین قانون و اقتصاد در طراحی و اجرای مقررات مشهود است که بر رفتار فعالان بازار، محافظت از حقوق سرمایه گذاران و حفظ ثبات بازار